

prof. dr hab. Grzegorz Leszczyński
Instytut Literatury Polskiej
Uniwersytetu Warszawskiego

Opinia o rozprawie doktorskiej p. mgra Macieja Skowery *Klasyka literacka dla młodych odbiorców w kulturowym imaginarium. Mitobiografie Lewisa Carrolla, L. Franka Bauma i J. M. Barriego oraz mikrohistorie ich dzieł.*

Przedmiotem pracy doktorskiej mgra Macieja Skowery jest złożony i dotychczas w polskiej refleksji naukowej nieopisany problem funkcjonowania klasyki literackiej dla młodych odbiorców w wyobraźni kulturowej świata Zachodu (którą doktorant określa zawartym w tytule terminem *imaginarium*). Autor poddał analizie zarówno utwory literackie Lewisa Carrolla, L. Franka Bauma i J. M. Barriego, jak i biografie ich twórców. Oba te korpusy problemowe są punktem wyjścia rozpoznań dalszych, które zmierzają w kierunku określenia i wydobycia kategorii mitohistorii utworów i mitobiografii ich twórców. Mgr Skowera poddaje analizie rozpowszechnione wyobrażenia o autorach, ich postawach, zainteresowaniach, komponentach osobowości, a także legendy, mity i utrwalone w powszechnej świadomości stereotypowe przeświadczenia dotyczące genezy, uwarunkowań i zawartości treściowo-ideologicznej omawianych arcydzieł. Oryginalnym ogniwem tego ostatniego zagadnienia są kierunki interpretacyjne, odczytania, dyskursy krytyczne i naukowe, adaptacje, transformacje, przeróbki i różnego rodzaju nawiązania intertekstualne. Tak rozumiane imaginarium tworzy - jak dowodzi doktorant - zróżnicowany i niespójny, kulturowo utrwalony zespół wzajemnie powiązanych elementów, w których utwór literacki, na równi z samą postacią twórcy, jest punktem odniesień adaptacji i mitów, w tym także mitów dotyczących interpretacji. Dylogia Lewisa Carrolla o Alicji, seria opowieści L. Franka Bauma o Krainie Oz i dzieł J. M. Barriego o Piotrusiu Panie, analizowane jako zapisy recepcji, interpretacji i reinterpretacji utworów, ilustracji książkowych, przekładów i różnego rodzaju parafraz, transformacji i adaptacji, tworzą mikrohistorie tych dzieł.

Aby tego rodzaju analiza mogła zostać przeprowadzona, autor musiał sięgnąć do dziesiątków opracowań krytycznych, historyczno- i teoretycznoliterackich, skonfrontować zawarte w nich tezy z materiałem tekstowym i genezą utworów oraz zaświadczeniami w dokumentach rzeczywistymi biografiami twórców, by odpowiedzieć na pytanie o źródła

zarówno rozpowszechnionych nadinterpretacji, jak i opartych na naukowych przesłankach wyobrażeń dotyczących problematyki utworów, wyobrażeń modyfikujących ich powszechniejsze odczytania. Autor słusznie dowodzi, że omawiane klasyczne utwory literackie, zorientowane na dziecięcą publiczność literacką, podlegają procesowi adultyzacji, widocznemu w przekształceniach, grach z tradycją i różnorodnych prowokacjach artystycznych.

Przeprowadzenie rozpoznań wymagało doprecyzowania dwóch fundamentalnych pojęć: literatura dla dzieci i młodzieży i klasyka literacka. Autor dokonał tytanicznej pracy, zestawiając koncepcje badawcze pojawiające się zarówno w Polsce, jak i na gruncie literaturoznawstwa światowego na przestrzeni kilkudziesięciu lat. Rozpoznania dotyczące zakresu merytorycznego i pojęciowego obu terminów mają wartość fundamentalną dla kontynuacji badań nad literaturą dla dzieci i młodzieży. Wnikliwie i niestandardowo ukazane zostały związki literatury dla niedorosłych odbiorców z kulturą popularną, która - jak dowiódł doktorant - modeluje zarówno kształt i charakter twórczości zorientowanej na dziecięcą i młodzieżową publiczność literacką, jak i sposób jej postrzegania, charakteryzowania, oceniania, wreszcie kształtowania. Wprowadzone przez mgra Skowerę ustalenia wykraczają daleko poza standardy pracy doktorskiej.

Dotyczy to również samej analizy zjawiska wskazanego w temacie rozprawy. Autor omawia "drogę" utworów do klasyki literackiej, przyczyny ich wyjątkowo silnej obecności w wyobraźni kulturowej świata Zachodu, analizuje metody badawcze stosowane w procesach interpretacyjnych dzieł Lewisa, Bauma i Barriego, opisuje wpływ tych interpretacji na przeróbki, przekształcenia i adaptacje dzieł. Traktując omawiane utwory jako kanoniczne mgr Skowera wskazuje na ich wielopostaciową obecność w różnych tekstach kultury, od niezliczonych utworów literackich poczynając poprzez adaptacje filmowe i teatralne, na utworach muzycznych kończąc. Jest to więc praca o bardzo rozległym charakterze, świadcząca o umiejętności prowadzenia wywodu syntetycznego, łączenia różnych perspektyw metodologicznych i narzędzi interpretacyjnych w procesie analitycznym oraz sytuowania omawianych zjawisk na tle przemian kulturowych. Są to umiejętności wymagane na poziomie habilitacyjnym.

Grzegorz Lewczyński